

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII
Международная научная конференция студентов и молодых
ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International
Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE
BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

ОРТАЛЫҚ АЗИЯ МЕМЛЕКЕТТЕРІНІҢ ЕО ПЕН АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ САЛАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Досанова Әйгерім Кенжебекқызы

aigerimdossanova8@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің 1 курс магистранты
Ғылыми жетекшісі - Тлепина Шолпан Валерьевна

Адам құқықтары - әр адамның қадір-қасиеті мен бостандығын қорғауды қамтамасыз ететін ережелер болып табылады. Адам құқықтары нәсіліне, түсіне, жынысына, тіліне, дініне, ұлттық немесе әлеуметтік тегіне немесе басқа аспектілеріне байланысты ешқандай айырмашылықсыз барлық адамдардың ажырамас игілігі болып табылады. Адам құқықтарына өмір мен бостандық құқығы, құлдықта ұсталмау құқығы, азаптауға немесе басқа да қатыгездік пен жазалауға ұшырамау құқығы, сөз бостандығы, еңбек пен білім алу құқығы және т.б. жатады. Адам құқықтары келесідей жіктеледі: азаматтық және саяси; экономикалық, әлеуметтік және мәдени; экологиялық. Бұл құқықтарды барлық адамдар кемсітусіз иеленуі керек.

Адам құқықтарын қорғау және ілгерілету тек әрбір мемлекет шеңберінде ғана емес, сонымен қатар өңірлік ұйымдар шеңберінде де сыртқы саясаттың негізгі бағыттарының бірі болып табылады.

2007 жылғы 13 желтоқсандағы Еуропалық Одақ (бұдан әрі - ЕО) туралы Лиссабон келісімінің 2-бабына сәйкес және ЕО-тың негізгі құқықтар туралы хартиясына сәйкес, «Одақ адамның қадір-қасиетін, бостандығын, демократиясын, теңдігін, құқықтық мемлекетін, адам құқықтарын, соның ішінде азшылықтарға жататын адамдардың құқықтарын сақтауды құрметтеу құндылықтарына негізделген». Сонымен қатар, аталған келісімнің 21-бабының 1 тармағына сәйкес, «Одақ өзінің халықаралық аренадағы қызметінде өзінің құрылуына, дамуына және кеңеюіне түрткі болған және кең әлемде алға жылжытуға тырысатын принциптерді басшылыққа алады: демократия, заңның үстемдігі, адам құқықтары мен негізгі бостандықтардың әмбебаптығы мен бөлінбейтіндігі, адамның қадір-қасиетін құрметтеу, теңдік пен ынтымақтастық принциптері. Одақ айтылған принциптерді жүзеге асыратын үшінші елдермен және халықаралық, аймақтық немесе жаһандық ұйымдармен қарым-қатынасты дамытуға және ынтымақтастық құруға тырысады». Осылайша, адам құқықтары мен демократияны қорғау және ілгерілету ЕО-ның сыртқы қызметінің негізгі басымдығы және ЕО-тың негізгі құндылықтарының бірі болып табылады.

ЕО-та адам құқықтары саласындағы саясат пен қызметтің екі негізгі бағыты бар. Олардың бірі - ЕО азаматтарының негізгі құқықтарын қорғау, ал екіншісі - бүкіл әлемде адам құқықтарын ілгерілету. ЕО-тың негізгі құқықтар туралы хартиясы ЕО азаматтарының құқықтарына кепілдік береді. Хартияда ЕО институттары мен органдары үшін міндетті болып табылатын негізгі құқықтар көрсетілген және ол ЕО мүшелерінің ұлттық үкіметтеріне ЕО заңнамасын жүзеге асырған кезде қолданылады. ЕО-тың негізінде бүкіл әлемде адам құқықтарын, демократияны және заң үстемдігін ілгерілету мен қорғауға нық бейілділік жатыр. Адам құқықтары ЕО-тың басқа елдермен және аймақтармен қарым-қатынасының негізінде жатыр. ЕО саясаты мыналарды қамтиды:

- әйелдердің, балалардың, азшылықтардың құқықтарын көтермелеу;
- өлім жазасына, азаптауға, адам саудасына және кемсітушілікке қарсы тұру;
- азаматтық, саяси, экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтарды қорғау;

- серіктес елдермен, халықаралық және аймақтық ұйымдармен, сондай-ақ қоғамның барлық деңгейлеріндегі топтар мен қауымдастықтармен белсенді серіктестік арқылы адам құқықтарын қорғау;

- ЕО-қа кірмейтін мемлекеттермен сауда немесе ынтымақтастық туралы барлық келісімдерге адам құқықтары туралы ережелерді қосу.

Адам құқықтары саласындағы тиімді саясатты қалыптастыру мақсатында Еуропалық Одақ келесі салаларда әрекет етеді:

- саяси диалог, стратегиялық диалог, экономикалық дипломатия;
- серіктес елдермен адам құқықтары жөніндегі диалог;
- мәлімдемелер, кампаниялар, қоғамдық іс-шаралар;
- ЕО-қа мүше мемлекеттерімен үйлесімдегі адам құқықтары мен демократия саласындағы мемлекеттік стратегиялар;

- адам құқықтары жөніндегі нұсқаулықтар;
- даму саласындағы ынтымақтастыққа адам құқықтарына негізделген көзқарас;
- Демократия мен адам құқықтарының еуропалық құралы (EIDHR).

ЕО-тың Орталық Азия мемлекеттерімен адам құқықтары саласындағы саясатын қарастыратын болсақ:

Түрікменстан

ЕО-тың Түркіменстандағы адам құқықтары саясаты келесі басым бағыттарға бағытталған:

- Адам құқықтарын ілгерілету: адам құқықтары саласындағы заңдар мен конвенцияларды орындау үшін мемлекеттік қызметтердің әлеуетін арттыруды жалғастыру. ЕО-тың және оның мүше мемлекеттері қаржыландыратын бірқатар жобаларды іске асыру осы мақсатқа, атап айтқанда: (а) Түрікменстанның мемлекеттік қызметшілер Академиясының және тиісті мемлекеттік органдардың, оның ішінде гуманитарлық ғылымдар институтының институционалдық және оқу әлеуетін арттыру саласында қол жеткізуге ықпал ететін болады; құқықтар: (б) Түркіменстан судьялары мен адвокаттарын адам құқықтары жөніндегі конвенциялары бойынша оқыту; (с) заңның үстемдігін сақтау.

- Сот және түрме реформалары: сот және түрме реформаларын, сондай-ақ түрмелерге қол жетімділікті қолдау. ЕО және оның мүше мемлекеттері қаржыландыратын нақты жобаларды іске асыру осы мақсатқа қол жеткізуге, әсіресе омбудсменмен қамаудағы адамдардың жағдайын бағалауда жұмыс істеу саласында ықпал етеді.

- Қауымдастықтар құру мен сөз бостандығы: азаматтық қоғам мен құқық қорғаушыларды қолдау. Азаматтық қоғам ұйымдарының жұмыс істеуі үшін неғұрлым қолайлы жағдайлар жасау Түркіменстанның адам құқықтары саласындағы 2016-2020 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарының басымдықтарына сәйкес келеді.

- Адам құқықтары жөніндегі ЕО - Түрікменстан диалогы. Адам құқықтары ЕО және Түркіменстан арасындағы екіжақты қатынастардың маңызды аспектісі болып табылады. 2008 жылы Адам құқықтары жөніндегі екіжақты жыл сайынғы диалог басталғаннан бері ЕО Түркіменстан үкіметімен адам құқықтары жөніндегі диалог аясында 13 кездесу өткізді. Соңғы Диалог 2021 жылдың 7 шілдесінде өтті, оның барысында адам құқықтары мен демократияландыруға қатысты бірқатар мәселелер бойынша сындарлы және ашық талқылау жүргізілді, соның ішінде: түрмеде ұстау шарттары; азаптау және зорлық-зомбылықпен жоғалып кету; сот реформалары және заңның үстемдігі; қауымдастықтар құру мен сөз бостандығы; тәуелсіз Омбудсменнің рөлі.

Қазақстан Республикасы

2016 жылғы 25 наурыздағы «Бір жағынан, Қазақстан Республикасы мен екінші жағынан, ЕО-тың және оған мүше мемлекеттердің арасындағы кеңейтілген әріптестік пен ынтымақтастық туралы» келісім демократия, құқық үстемдігі, адам құқықтары мен негізгі бостандықтарды сақтау мәселелеріне ерекше назар аударады және жаңғырту мен реформалар процесінде Қазақстанға қолдау көрсетеді. ЕО пен Қазақстан Республикасы жыл

сайын Сот төрелігі және құқықтық тәртіп және адам құқықтары жөніндегі диалог жөніндегі кіші комитеттің отырыстарын өткізеді.

Адам құқықтары жөніндегі диалог отырыстарында адам құқықтары саласындағы көптеген мәселелер талқыланады, мысалы:

- пенитенциарлық жүйе, азаптау мен қатыгездіктің алдын алу;
- азаматтық қоғам;
- қауымдастықтықтар құрбостандығы және бейбіт жиналыс бостандығы;
- әйелдер құқығы;
- баланың құқықтары және кемсітушілікке жол бермеу;
- сөз бостандығы;
- дін бостандығы.

Сот төрелігі және құқық тәртібі жөніндегі кіші комитетінің отырыстары құқық үстемдігі, тиімді мемлекеттік басқару және сот жүйесін реформалау, сот органдарының ынтымақтастығы, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес, көші-қон және баспана беру мәселелері, шекараларды басқару, терроризмге қарсы күрес және экстремизмінің алдын алу мәселелерін талқылауға мүмкіндік береді.

ЕО-тың қолдауы Демократия мен адам құқықтарының еуропалық құралы (EIDHR) және Даму жөніндегі ынтымақтастық құралы (DCI) шеңберінде Мемлекеттік емес құрылымдарды қолдау және жергілікті басқаруды дамыту бағдарламалары (NSA-LA) негізінде жүзеге асырылады.

Демократия мен адам құқықтарының еуропалық құралы - бұл демократиялық түрлендірулердің дамуы мен шоғырлануын, заңның үстемдігін және бүкіл әлемдегі адамның барлық құқықтары мен негізгі бостандықтарын құрметтеуді насихаттауға бағытталған қаржылық-саяси құрал.

NSA-LA 2007 жылдан бері жұмыс істейтін және мақсаты мемлекеттік емес субъектілер мен жергілікті өзін-өзі басқару органдары ұсынатын инклюзивті және орнықты өсуді ілгерілету және әлеуметтік қызметтер көрсету жөніндегі бастамаларды қолдау арқылы әлеуетті құру болып табылатын бағдарлама. Қазіргі уақытта ЕО-тың Астанадағы өкілдігі жалпы сомасы 2 миллион еуроны құрайтын демократия мен адам құқықтарына жәрдемдесудің Еуропалық құралының бес ағымдағы жобасын басқарады.

Жоба келесі бағыттарды қамтиды:

- Қазақстанда адам құқықтары мен демократиялық реформаларды, атап айтқанда, сөз бостандығына, бейбіт жиналыстар мен қауымдастықтар құруға қатысты ілгерілету;
- «Адами өлшем жөніндегі диалог алаңы» консультативтік-кеңесші органының жұмыс тобы мен кіші топтарындағы қызмет арқылы азаматтық қоғам ұйымдары мен мемлекеттік билік органдары арасындағы адами өлшем және заңнамалық процесс саласындағы ынтымақтастықты институционализациялауға жәрдемдесу;
- Орталық Азияда неғұрлым тұрақты құқық қорғаушылар қауымдастығын құру үшін әйел құқық қорғаушыларды қолдау;
- мүмкіндігі шектеулі адамдардың халықаралық стандарттарға сәйкес еркін жүріп-тұру және объектілер мен қызметтерге тең қол жеткізу құқықтарын қорғау және қамтамасыз ету;
- адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарға сәйкес олардың құқықтарын қорғауды, құрметтеуді және сақтауды қамтамасыз ету үшін мигранттардың сот төрелігіне қолжетімділігін кеңейту;
- Қазақстандағы азаматтық қоғам ұйымдарымен адам құқықтары жөніндегі тақырыптардың кең спектрі бойынша және әртүрлі форматтарда диалог.

Өзбекстан Республикасы

Жыл сайын ЕО пен Өзбекстан Республикасы адам құқықтары жөніндегі диалогты сот төрелігі және ішкі істер, адам құқықтары және соған байланысты мәселелер жөніндегі кіші

комитеттің отырысымен қатар жүргізеді. Адам құқықтары жөніндегі диалогта адам құқықтарына қатысты көптеген мәселелер талқыланады: пенитенциарлық жүйе, азаптау мен қатыгездіктің алдын алу, еңбек құқықтары, азаматтық қоғам, қауымдастықтар құру мен бейбіт жиналыстар бостандығы, әйелдер құқықтары, балалар құқықтары, сөз бостандығы және дін бостандығы.

Сот төрелігі және ішкі істер жөніндегі кіші комитетінің жиналыстары заңның үстемдігін, сот жүйесін дұрыс басқару мен реформалауды, сот органдарының ынтымақтастығын, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті, көші-қонды мен баспана беруді, шекараны басқаруды, терроризмге қарсы күресті және алдын алуды талқылауға мүмкіндік береді.

Қазіргі уақытта талқыланып жатқан кеңейтілген әріптестік пен ынтымақтастық туралы келісім Өзбекстанды реформалар мен модернизациялау процестерінде қолдау үшін демократияға, заңның үстемдігіне, адам құқықтары мен негізгі бостандықтарға көңіл беруге мүмкіндік береді.

Қырғызстан Республикасы

ЕО азаматтық іс жүргізу және әкімшілік заңнаманы жаңғыртуды, судьялар мен прокурорларды оқытуды қолдайтын бағдарламаларды іске асыру, Қырғызстан Республикасындағы азапталуға немесе қадір-қасиетті қорлайтындай адамшылыққа жатпайтын қатыгездік жолымен жәбірлеуді жою жөніндегі күш-жігерін шоғырландыру, сондай-ақ Қырғызстан Республикасында жазасыздыққа қарсы күресті қолдау арқылы Қырғызстан Республикасындағы адам құқықтары, демократия және заң үстемдігі қағидаттарын бұрыннан қолдауда.

2021-2027 жылдар аралығында ЕО осы мақсаттарды алға жылжытуды жалғастырады және цифрландыру нәтижесінде туындайтын жаңа қажеттіліктер мен мүмкіндіктерді ескере отырып, еркін және әділ демократия құндылықтарына сәйкес келетін құқықтық және есеп беретін құрылымды құруға ұмтылады.

Гендерлік теңдік ЕО қаржыландыратын барлық бағдарламалар мен жобаларда ескеріледі, сонымен қатар Біріккен Ұлттар Ұйымымен (бұдан әрі - БҰҰ) серіктестікте жүзеге асырылатын арнайы бастаманың - Spotlight бастамасының басты назарында болып табылады.

Тәжікстан Республикасы

ЕО мен Тәжікстан Республикасы арасындағы адам құқықтары жөніндегі диалогтар өзара қызығушылық тудыратын мәселелерді талқылау үшін платформаны құрайды және Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымы (бұдан әрі - ЕҚЫҰ) және БҰҰ сияқты көпжақты форумдар шеңберінде адам құқықтарын сақтау саласындағы ынтымақтастықты нығайтуға ықпал етеді. ЕО жыл сайын Тәжікстан үкіметіндегі әріптестерімен адам құқықтары мәселелерін шешу үшін кездеседі. Адам құқықтары жөніндегі алғашқы диалог Душанбе қаласында 2008 жылғы 31 қазанда өтті. 2020 жылдың 11 қарашасында ЕО пен Тәжікстан жыл сайынғы адам құқықтары жөніндегі диалогтың 12 раундын бейне-конференция арқылы өткізді.

ЕО Тәжікстанды ЕҚЫҰ-ның барлық нормаларымен және адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттармен толық келісуді қамтамасыз ету ісінде қолдайды. Орталық Азияның барлық елдеріндегі адам құқықтары саласындағы ынтымақтастықтың тағы бір нысаны - құқық үстемдігі бастамалары. Тәжікстанда осындай бастама аясында бірқатар іс-шаралар, соның ішінде судьяларды даярлау және қылмыстық құқық бойынша семинарлар, мемлекеттік қызметкерлер мен ғалымдар үшін Еуропа елдеріне бірқатар таныстыру сапарлары өткізілді.

Демократия мен адам құқықтарының еуропалық құралы Тәжікстандағы және бүкіл әлемдегі адам құқықтарына қатысты жобаларды қаржыландыру және қолдау үшін ЕО-тың маңызды құралы болып табылады және Тәжікстанда ЕО қызметі азаматтық қоғамның рөлін нығайта отырып, плюралистік саяси жүйені құруға ықпал етуге бағытталған. Екі жыл сайын Тәжікстан осы бағдарлама арқылы шамамен 900 000 еуро мөлшерінде қаржыландырылады.

2007 жылдан бастап Мемлекеттік емес құрылымдарды қолдау және жергілікті басқаруды дамыту бағдарламалары және Мемлекеттік емес субъектілер және жергілікті өзін-өзі басқару органдары жүзеге асыратын «Азаматтық қоғам ұйымдары мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының дамуы» тақырыптық бағдарламалары азаматтық қоғам ұйымдары мен жергілікті билік қауымдастықтары арасында құрылымдық даму диалогын құруға көмектеседі. Тәжікстан осы бағдарлама арқылы жыл сайын шамамен 750 000 еуро мөлшерінде қаржыландырылады.

Азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл шеңберінде ЕО өкілдігі Тәжікстандағы азаматтық қоғам өкілдеріне жыл сайынғы семинар ұйымдастырады, олардың әрқайсысында жаңа тақырып талқыланады. ЕО-тың Тәжікстандағы өкілдігі 2020 жылдың наурыз айында Душанбеде ЕО - Тәжікстан азаматтық қоғамының 9-шы семинарын ұйымдастырды. Талқылаулар «Тәжікстандағы әйелдер мен қыздардың экономикалық және әлеуметтік мүмкіндіктерін кеңейту» төңірегінде өткізілді.

Адам құқықтарын қорғау халықаралық құқықта және ЕО-тың да, Орталық Азия мемлекеттерінің де негізгі құндылықтарында бекітілген іргелі қағидат болып табылады. Сондықтан, екі аймақ арасындағы ынтымақтастық адам құқықтарының сақталуы мен қорғалуын қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады, бұл кез келген аймақта бейбітшілікті, тұрақтылықты және өркендеуді сақтау үшін өте маңызды. Орталық Азия аймағы контекстінде бұл ынтымақтастықтың саяси, экономикалық және әлеуметтік өзгерістерге байланысты адам құқықтары саласында көптеген мәселелер бар екенін ескере отырып, ерекше маңызы бар.

ЕО 2007 жылы ЕО-тың Орталық Азия үшін стратегиясын қабылдау арқылы Орталық Азиядағы адам құқықтарының маңыздылығын мойындады. Бұл стратегия Орталық Азиядағы тұрақтылыққа, өркендеуге және демократияға ықпал етуге бағытталған және адам құқықтары мен заңның үстемдігі ынтымақтастықтың негізгі бағыттары ретінде анықталған. Өз тарапынан Орталық Азия мемлекеттері әртүрлі заңнамалық және институционалдық реформалар арқылы адам құқықтарына назар аудара бастады. Бұл реформалар адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарға сәйкестікті қамтамасыз етуге және барлық азаматтардың құқықтарын қорғауға бағытталды.

Адам құқықтарын қорғау саласындағы ынтымақтастықтың негізгі ерекшеліктерінің бірі – ЕО пен Орталық Азия мемлекеттері арасындағы диалог болып табылады. Бұл диалог адам құқықтары жөніндегі халықаралық конвенцияларды ратификациялау арқылы Орталық Азия мемлекеттерінің өзіне алған міндеттемелеріне, сондай-ақ адам құқықтары іске асырылатын әртүрлі саяси, экономикалық және әлеуметтік жағдайларды өзара құрметтеуге және түсінуге негізделген. Диалог, сонымен қатар, адам құқықтары саласындағы мәселелерді, адам құқықтарын ілгерілету және қорғау жолдарын, сондай-ақ әлеует пен білім беру мүмкіндіктерін талқылауды қамтиды.

Әлеуетті және сауаттылықты арттыру - адам құқықтарын қорғау саласындағы ынтымақтастықтың екінші маңызды белгісі болып табылады. ЕО Орталық Азия мемлекеттеріне адам құқықтары саласындағы стандарттарды қолдайтын заңнамалық базаны әзірлеуде техникалық көмек көрсетеді. Әлеуетті арттыруға және сауаттылықты арттыруға көмек көрсету адам құқықтарын қорғауға жауапты институттардың тиімділігін арттыруға ықпал етеді.

Орталық Азия мемлекеттері мен ЕО арасындағы адам құқықтарын қорғау саласындағы ынтымақтастықтың үшінші басты ерекшелігі - азаматтық қоғамның қатысуына жәрдемдесу болып табылады. ЕО пен Орталық Азиядағы азаматтық қоғам субъектілері арасындағы ынтымақтастық азаматтық қоғамның дауысы естіліп, оның мүшелерінің адам құқықтары мәселелері ескерілуі үшін маңызды.

Қорытындылай келе, Орталық Азия елдері мен ЕО арасындағы адам құқықтарын қорғау саласындағы ынтымақтастық қазіргі дәуірде маңызды болып табылады. Бұл ынтымақтастық диалогқа, әлеуетті және сауаттылықты арттыруға, сондай-ақ азаматтық қоғамның қатысуын ынталандыруға негізделген. Орталық Азия мемлекеттері мен ЕО

арасындағы ынтымақтастық шеңберінде осы элементтерді табысты іске асыру осы өңірде өркендеу, тұрақтылық пен демократияны қалыптастыруға жәрдемдеседі.

Пайдалынған әдебиеттер тізімі

А) Кітаптар және оқулықтар:

1. М.Н. Шо. Халықаралық құқық. 1 том. Алматы : Ұлттық аударма бюросы, 2019. 248-256 Б.

В) Электрондық ресурстар:

1. 2007 жылғы 13 желтоқсандағы Еуропалық Одақ туралы Лиссабон келісім // [Электрондық ресурс]. URL: <https://base.garant.ru/2566557/741609f9002bd54a24e5c49cb5af953b/#:~:text=%>.

2. 2007 жылғы 13 желтоқсандағы Еуропалық Одақ туралы Лиссабон келісім // [Электрондық ресурс]. URL: <https://base.garant.ru/2566557/b5dae26bebf2908c0e8dd3b8a66868fe/>

3. Еуропалық Одақ. Адам құқықтары және демократия // [Электрондық ресурс]. URL: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/human-rights-and-democracy_en#:~:text=The%20European%20Union%20is%20based,children%2C%20minorities%20and%20displaced%20persons

4. Еуропалық Одақ. Адам құқықтары және негізгі құндылықтар // [Электрондық ресурс]. URL: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/human-rights-and-democracy_en#:~:text=The%20European%20Union%20is%20based,children%2C%20minorities%20and%20displaced%20persons

5. Түркіменстанның адам құқықтары саласындағы 2016-2020 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары // [Электрондық ресурс]. URL: <https://www.hronikatm.com/wp-content/uploads/national-human-rights-action-plan-2016-2020-rus.pdf>

6. Еуропалық Одақ - Түркіменстан: адам құқықтары жөніндегі диалогтың жыл сайынғы отырысы // [Электрондық ресурс]. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-turkmenistan-annual-meeting-human-rights-dialogue_en

7. 2016 жылғы 25 наурыздағы Бір жағынан, Қазақстан Республикасы мен екінші жағынан, Еуропалық Одақтың және оған мүше мемлекеттердің арасындағы кеңейтілген әріптестік пен ынтымақтастық туралы келісімді ратификациялау туралы Қазақстан Республикасының Заңы // [Электрондық ресурс]. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1600000475>

8. Еуропалық Одақ және Қазақстан // [Электрондық ресурс]. URL: https://www.eeas.europa.eu/kazakhstan/evropeyskiy-soyuz-i-kazakhstan_ru?s=222

9. Еуропалық Одақ - Қазақстан: адам құқықтары жөніндегі жыл сайынғы диалог және Сот төрелігі және ішкі істер жөніндегі кіші комитеттің отырыстары // [Электрондық ресурс]. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/kazakhstan/eu-kazakhstan-annual-human-rights-dialogue-and-subcommittee-justice-and-home_en

10. Еуропалық Одақ және Өзбекстан // [Электрондық ресурс]. URL: https://www.eeas.europa.eu/uzbekistan/y%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D0%BA%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD-%D0%B8-ec_ru?s=233

11. Еуропалық Одақ және Қырғызстан // [Электрондық ресурс]. URL: https://www.eeas.europa.eu/uzbekistan/y%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D0%BA%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD-%D0%B8-ec_ru?s=233

12. Spotlight бастамасы // [Электрондық ресурс]. URL: <https://www.undp.org/kyrgyzstan/projects/spotlight-initiative>

13. Еуропалық Одақ және Тәжікстан // [Электрондық ресурс]. URL: https://www.eeas.europa.eu/turkmenistan/evropeyskiy-soyuz-i-turkmenistan_ru?s=231

14. ЕО мен Орталық Азияның адам құқықтары жөніндегі диалогтары: жағдайды не өзгертеді? // [Электрондық ресурс]. URL: <https://eucentralasia.eu/the-eu-central-asia-human-rights-dialogues-making-a-difference/>

15. Адам құқықтары жөніндегі Еуропалық Одақ -Тәжікстан диалогы, 2020 жылғы 11 қараша // [Электрондық ресурс]. URL: <https://www.iphronline.org/wp-content/uploads/2020/11/Briefing-paper-torture-Tajikistan.pdf>

16. Еуропалық Одақ – Тәжікстан азаматтық қоғамының әйелдердің экономикалық құқықтары мен мүмкіндіктерін кеңейту бойынша семинары // [Электрондық ресурс]. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/tajikistan/eu-%E2%80%93-tajikistan-civil-society-seminar-womens-economic-empowerment_en?s=228

17. ЕО және Орталық Азия: Жаңа серіктестік стратегиясы, 31 мамыр 2007 жыл // [Электрондық ресурс]. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10113-2007-INIT/en/pdf>

УДК 341

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ШЕТЕЛДІК КОНСУЛДАРДЫҢ НОТАРИАТТЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТЕР ЖАСАУ ҚҰЗІРЕТІНІҢ ІШКІ ЗАҢНАМА БОЙЫНША РЕТТЕЛУ МӘСЕЛЕСІ

Жұмабек Қырмызы Назымбекқызы

kyrmyzy.zhumabek@mail.ru

М.С. Нәрікбаев атындағы КАЗГЮУ Университетінің

халықаралық құқық мамандығы бойынша

2 курс магистранты, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Н.С. Ешниязов

Қазақстан Республикасында шетелдік консулдар қандай нотариаттық іс-әрекеттерді орындай алатындығын айқындап алмас бұрын, жалпы нотариаттық іс-әрекетке қандай әрекеттер жататындығын айқындап алғанымыз жөн. А. Maresca консулдың нотариалды нысанда қабылдай алатын актілерін келесідей екіге бөліп қарастырады: *inter vivos* (а) консул өкілдігін жіберген мемлекетте жасалған сот ісіне арналған *ad lites* сенімхаттары; ә) консул өкілдігін жіберген мемлекетте жасалуы керек келісімшарттарға қатысты *ad negoti* сенімхаттары; б) консул өкілдігін жіберген мемлекет азаматтарының арасында жария нысанда шарттар жасау; в) консул өкілдігін жіберген мемлекет азаматтарының құжаттарына түпнұсқа көшірме жасау; г) фотосуреттерді заңдастыру (легализациялау); ғ) азаматтық және коммерциялық істерге қатысты ант бойынша нотариаттық іс-әрекеттер жасау) және *mortis causa* (а) голографиялық және құпия өсиеттерді сақтау; ә) түпнұсқа өсиеттерді қабылдау; б) тізім бойынша мұраны қабылдау бойынша өтініштерді алу; в) мұрадан бас тарту туралы өтініштерді қабылдау)[1].

ҚР-ң консулдық жарғысында көрсетілген нотариалдық іс-әрекеттер А. Maresca көрсеткен іс-әрекеттерден өзгеше. Ол заман ағымына, мемлекеттердің ішкі саясатына сәйкес орынды да. S. Kubas нотариаттық іс-әрекеттердің ауқымы әр түрлі болатындығын өз еңбегінде түртіп кетсе [2], K. Libera ол айырмашылықтың себебін бұл іс-әрекеттердің әдет-ғұрып құқығымен белгіленбей, консулдық конвенцияларда көрініс табатын екі мемлекет арасындағы келісімдермен байланыстырды [3].

Сонымен ҚР консулдық жарғысының 63-тармағына сәйкес консул келесідей нотариаттық іс-әрекеттер жасайды: 1) Қазақстан Республикасының аумағындағы